

nem mutathatja a koalíciós kormányt (mivel az akkor még nem létezett), a Tito mellett álló személy pedig Karđelj, nem Őubašić.

Hasonlóképpen igen hasznosak és informatívak a kötetet záró kronológiák. Ezek egyike az akadémiai bizottság magyar tagozatának történetét foglalja össze 2013 januárjáig bezárólag, a másikban pedig Bíró László és Hornyák Árpád az 1918 októbere és 1946 januárja közötti időszak délszláv történelmét összegzi. Ezt az igen részletes és alapos, évente másfél - két és fél tucat eseményt felsoroló összefoglalót a magyar szakirodalomban kifejezetten hiánypótlónak tekinthetjük, az pedig külön érdeme, hogy (persze a kötet funkciójából adódóan is) kiemelt hangsúlyt helyez a délvidéki magyarság történetére és a magyar-jugoszláv államközi kapcsolatokra. Egy-két pontatlanság azonban a kronológiákban is előfordul, pl. Milovan Đilas külügyminiszterként való feltüntetése (468/508.). Ezt a funkciót a szóban forgó időszakban, 1945 szeptemberében Őubašić töltötte be (igaz, csak papíron, mert a tényleges döntésektől Titóék távol tartották), Đilas pedig sohasem. Téves a „Magyarország és a Balkán a 20. században” c. szegedi konferencia 2012. április 15–16-ra való datálása is (425/429. old). A konferenciát 2011. április 15–16-án tartották, az ugyanott említett könyvbemutató pedig 2013. április 24-én volt Zentán.

Ezek az apróbb pontatlanságok és egyenetlenségek azonban nem csökkentik a kötet értékét. A *Magyarok és szerbek, 1918–2012* réven olyan alapművet vehet kézbe az olvasó, amely képet ad a történettudomány ritkán megtapasztalható közvetlen társadalmi hasznáról (egy részben történettudományi indíttatású pozitív politikai folyamatról) szakmai szempontból pedig összefoglalja, rendszerezi, s több szempontból árnyalja és pontosítja az 1941–45-ös magyar-szerb viszonyról szóló ismeretanyagot. Ezért nélkülözhetetlen a további kutatómunkában, az egyetemi oktatásban és a szélesebb közvélemény ismereteinek bővítésében.

Juhász József

Šutaj, Štefan

MAĐARSKÁ MENŠINA NA SLOVENSKU V 20. STOROČÍ.

Bratislava. 2012. Kalligram Kiadó, 398 o.

Címet magyarul is.

Régóta váratott már magára egy a szlovákiai magyarokról szóló monográfia (A kötet szlovák nyelven jelent meg, az idézeteket a szerző saját fordítása alapján közöljük.), amely szlovák nemzetiségű szerző tolla által íródott. A kötet a Kalligram Könyvkiadó puhakötésű, ám igényes kiadásában jelent meg 2012-ben. A szerző, Štefan Šutaj érdeklődési területe többek közt az etnikai kisebbségek, a szlovák magyar kapcsolatok stb. A bevezetőt és főképp a tartalomjegyzéket megnézve azonban a cím megtévesztő lehet. A Magyar kisebbség a 20. századi Szlovákiában kissé tág megfogalmazást kapott, hiszen a kötet jobbára hanyagolja az első világháborút lezáró eseményeket, a Párizs környéki békéket, illetve csupán érintőlegesen tekint bele az első köztársaság életébe. Az 1945 utáni eseményeket tekintve azonban szinte teljesnek mondható. Csupán a magyar kisebbség bársonyos forradalomban játszott szerepe maradt ki, ez azonban a mű tematikáját és főképp a probléma megközelítésének módját tekintve marginális jelentőségű. A mű egy szerkesztett tanulmánykötet, melynek különálló részei eredetileg különböző előadások során hangzottak el, vagy hetilapokban, szakmai folyóiratokban és egyéb történeti tematikájú tanulmánykötetben jelentek meg. Ebből eredően az egyes fejezetek eltérő stílusban és szakmai igényességgel vannak megírva, ami meglehetősen szembetűnő, sőt zavaró lehet. Míg egyes tanulmányok egészen triviálisan, egy széles közönségnek szánt pár oldalas írásként születtek, addig a szakmai tanulmányok kissé túlzott faktológiája feltűnő. Bár az egyes korszakokra vonatkozó tanulmányok kronologikus időrendbe lettek szedve, sokszor átfedik egymást. A szerkezetből magától adódó probléma továbbá az egyes tanulmányok eltérő keletkezésének ideje, mely főképp az utolsó nagy tematikai csokornál, az 1989-utáni történéseknél zavaró. (Pl. a kettős állampolgárságról szóló alfejezet 2006-ban íródott; bár rendkívül jól átvilágítja a tematikát, a témában bekövetkezett alapvető változások miatt a tanulmány kibővítésre szorulna.)

A szerkezeti hiányosságok azonban eltörpülnek a szakmai tartalom, a történelmi összefüggések és ítéletek, valamint a minden tekintetben releváns számadatok közlése mellett. A mű, amellett, hogy a szlovák történész közösség hiányosságaira is rámutat, görbe tükör nemcsak a

szlovák politikai elitnek, hanem a szélesebben vett szlovák történelmi közvéleménynek is. Šutaj nemcsak, hogy ismeri, de használja is a tematikában megjelent modern magyar szakirodalmat, és a kisebbségi sorsban élő magyarságot sújtó minden neuralgikus pontra kellően rávilágít. Ezen kötetet egy magyar történész is írhatta volna, anélkül, hogy bárki is a szlovákoknak kedvező részle-hajlással vádolhatná.

A fenti megállapítás a szlovák historiográfia korábbi műveit ismerő olvasónak alighanem túlzásnak tűnhet. Éppen ezért lássuk hát, milyen minőségben ír Šutaj rólunk, kisebbségi magya-rokról. A bevezetőben a szerző azonnal tisztázza, hogy főképp a második világháború utáni kor-szakra fog majd koncentrálni egy olyan tematikában, melyet az egyik legégetőbbként kezeltek a Csehszlovák Köztársaság idején, sőt a mai nemzeti nacionalista irányzat számára is kiegyenlíthe-tetlen terhet jelent. A politikai gyakorlat napjainkban vehemensen keríti hatalmába a történelmi témákat, hogy alátámasszanak vele új vagy régi sztereotípiákat. Nem a történelem a kulcsfontos-ságú a szlovák és a magyar közvélemény számára, hanem az interpretáció, melyet a politika gy-aakorlat szerkesztget. A nacionalizmus, a populizmus, az ellenségkeresés egy reális esemény; a szlo-vák kormányzat része kívül és belül. A szerző szerint a megoldás a tények és információ közvetí-tése a történelmi kontextusok megvilágításában. Láttunk már nem egy művet a magyar histori-ográfia tollából is, mely a bevezetőben reális képet próbál nyújtani, a műben ellenben ez az objek-tivitás nyomtalanul eltűnik. (Pl. Friedrich Hegel elméletétől inspirált szláv történétírók, Horváth Mihály történetírása stb.) Šutaj könyve nem tartozik közéjük.

Šutaj a tematikával foglalkozó historiográfiai bevezetőjében alaposan „helyre teszi” a 20. századi (cseh-) szlovák történetírás hiányosságait, rámutat annak tudatos csúsztatásaira. Hang-súlyozza, hogy a romantika korában kreált történelmi mítoszokkal az ősiséget és az őslakosságot próbálták alátámasztani, bizonyítani. A szlovák történetírás egyik alapvető tisztázatlan kérdése, hogy a szlovák nemzet vagy a mai szlovák állam területének történelmével foglalkozzon-e inkább. Bár a kötet részletesen nem foglalkozik Trianonnal, mégis a szerző a historiográfiai részben az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásával kapcsolatban úgy vélekedik, hogy „részben azért is hullott szét, mert érzéketlen nemzetiségi politikát folytatott, és a magyar politikai elit a magyar nemzeti ideát tekintette prioritásának, és a többi államépítési tevékenységét másodlagosként te-kintette. [...] amint lehetőség adódott, ezen nemzetek nem haboztak és eldobták lojalitásukat, hi-szen (a Monarchia) nem volt hazájuk többé.” (*Šutaj, Štefan: Maďarská menšina... i. m. 54.*) Pozití-vumként emeli ki, hogy az új (Csehszlovák) államban lehetőség adódott az elkésett etno-emancipációs fejlődés felzárkóztatására. A följobb elhangzott állítás azonban csak részben elfogadható. A dualizmus kori magyar politikai elit életében kétségtelenül fontos helyet foglalt el az egységes politikai magyar nemzet eszméje, ám túlzás azt állítani, hogy ez az eszme mindenk felett érvényesült. Mielőtt megvádolnánk a szerzőt, hogy miért kezdi ecsetelni a 19. századi ma-gyarosítást, (a magyarosítást egyébként részben természetesnek, részben az adminisztráció igye-kezetének és a szlovák gimnáziumok hiányának tekinti, továbbá egzisztenciális okokra vezeti vissza) rá kell világítanunk arra, hogy e gondolatmenet csupán felvezetője a 20. századi csehszlo-vák modellnek, miszerint ez a kényszerített lojalitás viszony kisebbség és többség között az első Csehszlovák Köztársaság idején is folytatódott, és ez okozta később Csehszlovákia szétbomlását is. Természetesen itt a cseh szupremációra és a kisebbségekkel szemben tanúsított magatartásra egyaránt gondol. (A szlovák historiográfia nagy figyelmet szentel a 20. századi Csehszlovákiában a cseh-szlovák viszonyoknak. Egyes történész vélemények szerint a cseh elit állandó centralista nyo-mása hasonlítható az Osztrák-Magyar Monarchiában elszenvedett sérelmekhez.) A kisebbségek nem akarták, de nem is tekinthették egyértelműen hazájuknak a centralista, csehszlovakista ide-ológiát kreáló államalakulatot, mely a dezintegrációtól való félelmében a központosítást gyógy-szernek, az autonómiát betegségnek tekintette. A szerző kritikusan rámutat arra, hogy ebből a mai Szlovákia sem tanult, ugyanígy folytatja nemzetállami tradícióit. A tematikát ismerő olvasó-nak alighanem ismerős a szlovák történetírás azon elemi pontja, miszerint a szlovákiai magyar kisebbség számarányának fogyását a magyarországi „négy-százézer”(sőt hatszázézer) szlovák kisebbséghez hasonlítják. (A korábbiakban a szlovák történészek a szlovákul tudókat egyértelmű-en szlovákként azonosítják) Šutaj - amellett, hogy említi a tagadhatatlan tény, hogy Magyaror-szág az első világháború után asszimilációra törekedett - utal rá, hogy a magyarországi szlovák-ság számára a csehszlovák politika lakosságcsereje mondta ki az ítéletet azzal, hogy az öntudatos magot telepítette- és szórta szét dél Szlovákiában és Morvaországban, hogy a magyarok számará-nyát minél jobban csökkentse. Ezzel kapcsolatban nem említi a szórványnépesítés és a korai (Kar-lócai békét követő) Habsburg telepítési hullámok során betelepített lakosok alapvetően alacso-

nyabb identitásának tényezőjét, mégis rámutat a szlovák nacionalista történetírás egyik sarokpontjának számító magyarországi szlovákság fogyásának alapvető okára. (A szloványnépességként élő, az anyanemzethez közvetlenül nem kapcsolódó szlovákság a 18. századtól élt ott, amikor a vallás és a jogállás volt a döntő indentitás képző tényező. A nyelvi nemzeti nacionalizmus térnyerése is magyar közegben érte, ráadásul a közben már ötödik-hatodik generáció óta ott élő, akkor már lassan kétnyelvű szlovák enklávé.)

Az első Csehszlovák népszámlálás nemzetiségi adataival kapcsolatban kifejti, hogy az 1930-as népszámlálás tekinthető relevánsnak, ám ennek nemzetiségi adatsorait már egy megfordult, csehszlovák asszimiláció is befolyásolja, míg az 1921-est még a háborús instabilitás, és a magyarosítás hatása fémjelezte. A szerkesztett tanulmánykötetek hátránya itt is megmutatkozik. Egy későbbi részben ugyanis úgy vélekedik, hogy a liberális életkörülmények a két háború közötti köztársaságban nem „hozták vissza” az összes szlovákot, amit a hosszú magyarosítás eredményezett. (Katus László mintegy 400 ezer főre becsüli a szlovákság asszimilációs veszteségét a magyarok javára.) Kiemeli, hogy 105 ezer főt kényszerítettek az új államalakulat elhagyására, és további 45 ezer fő nem kapott állampolgárságot, majd említésre kerül a földreform egyértelműen kisebbségellenes éle, valamint az investíciók elmaradása a magyarok által lakott területekről is. Az 1910. évi utolsó magyar népszámlálással kapcsolatban úgy vélekedik, hogy az állami bürokrácia manipulálta. Kétségtelen, hogy volt igyekezet a bűvös holtpontra, a magyarság 50%-os arányát meghaladó adatsorok kimutatására saját országán belül, helyesebb a be nem fejezetett, pontosabban az asszimiláció különböző stádiumaiban álló népesség idejekorán magyarokhoz való beszámításának igyekezete. A Münchener döntést — melynek szlovák nyelvű fordítása az árulás — mint megcsalásra utaló jelzést ismeri a szlovák történetírás. Šutaj azonban egyértelműen kijelenti, nagyhatalmi ambíciók és etnikailag igazságos határok princípiuma alapján történt. (Mnichovský arbitráz.) Igaz, az 1910. évi népszámlálást tekintették alapnak, és az 1930. évi csehszlovák népszámlálás szerint 272 ezer szlovák került Magyarországra, és a 279 faluból 170 volt szlovák többségű. (A falvak számát tekintve valószínűleg elírás történt. Az 1941-es magyar népszámlálás szerint a területet 84%-ban, míg az 1930-as csehszlovák népszámlálás szerint csupán 57%-ban lakják magyar anyanyelvűek, illetve magyar nemzetiségűek.) Eszterházy János tevékenységével kapcsolatban azonban nem foglal semmilyen álláspontot.

A kötetben a második világháború utáni eseményekre koncentrálnak legmarkánsabban a szerző, köztük is a Beneš dekrétumokra, és főképp a deportálásokra. Nem próbál görcsösen magyarázatot keresni, érvekkel alátámasztani a csehszlovák politikai elit bűneit, sokkal inkább bemutatja a hontalanság éveinek megpróbáltatásait, a külpolitikai és belpolitikai kapcsolattrendszert, a pártok szerepét, a meg nem valósult terveket, melyek e kisebbségi sors nyomorúságos éveit kísérték és befolyásolták. Már a Kassai kormányprogram előtt (1945 áprilisa) magyarellenessé ítélt törvényt fogalmaztak meg, főképp a nemzetiségi kézen lévő földbirtokok konfiskálására és az „anyások” azonnali kitelepítésére. (Az anyások a Bécsi döntést követően Magyarországhoz visszacsatolt területre érkezett hivatalnokok és családjaik, mintegy 31 780 fő.) Miután a potsdami konferencia elutasította (pontosabban szólva nem foglalkozott vele.) a magyarok egyoldalú kitelepítését kériényező csehszlovák kérést, a kormány belső erőből illetve lakosságcserevel próbálta megvalósítani a Csehszlovák nemzetállam eszméjét.

A csehországi deportációkkal családok ezreit hurcolták a cseh országrészbe; a hivatalos álláspont szerint a szudétánémetek után keletkezett munkaerőhiány enyhítésére. Valójában azonban főképp a magyar kormányra próbáltak nyomást gyakorolni a lakosságcsere ügyében. Sőt, mint ahogy Šutaj írja és táblázatokba szedi, a magyarok döntő többsége belső cseh területekre került. Az indok, bár ő nem írja le konkrétan, egyértelmű: az elűzött vagyonosabb németek gazdaságait a csehek foglalták el. A deportálás ráadásul kényszerítő eszközökkel, a személyi szabadság megsértésével, a hadsereg segítségével zajlott rendkívül embertelen körülmények közepette. Telen, a fűtetlen marhavagonokban deportáltak egész magyar családokat. Šutaj cáfolja a deportációs jegyzőkönyvek, és a hivatalos közlemények indoklását, csúsztatásait. (Többek között Vadkerty Katalin munkáit is idézi, bár néhány megállapítását kissé korrigálja. Például egyes hivatalos közlemények állították, hogy szlovákokat is toboroztak csehországi munkára.) A deportálásokat gyakorlatilag semmilyen tiltakozást nem váltottak ki a többségi társadalom részéről, egyedül az egyház fogalmazott meg némi kritikát. A jogvisszaadás folyamata előtt és során hazaszivárgott, illetve hazahozott magyar családok lakóházait és gazdaságait szláv telepesek foglalták el. A hazatért, szülőfalujukból és otthonukból elűzött magyarok és a legtöbbször vagyontalanabb szláv telepesek — mindketten a kormány politikájának csapdájában — tragédiáját is részletesen

bemutatja. A baloldali fordulat után a magyar istentiszteletet tartó egyházközösségeket is különösen nagy számban sújtották a vagyon ellen elkövetett állami bűntettek. Amelyik közösség megtehetette, át is váltott a szlovák liturgikus nyelvre.

Bár a reszlovakizációval külön alfejezetben nem foglalkozik, mégis egyértelművé teszi annak szándékait, céljait, anélkül, hogy a Monarchia idejében történt magyarosításról - ahogyan a reszlovakizáció hivatalos propagandája, vagy egyéb szlovák művek hirdették - egy szót is szólna. Sokkal inkább összekapcsolja a deportációkkal, a lakosságcserével és az egyoldalú kitelepítésekre való kísérletekkel, hiszen a reszlovakizáltak azért választották nemzetiségük feladását, és sokszor családnévük névalakjának elszlovakosítását, hogy elkerüljék a repressziókat. A nyugdíjakat, szociális juttatásokat és állampolgárságot vesztett magyarság tömegesen kérvényezte a „visszaszlovakosítását”, mellyel nem csak az anyagi juttatásokat kaphatta vissza, hanem szlovák-ként elkerülhette a deportációt, a kitelepítést és a meghurcoltatásokat is. (452 089 szlovákiai magyar nemzetiségű adta be a kérvényt.) A szlovák történész kiemeli azt is, hogy a magyar intelligencia, és a nagyobb földbirtokkal rendelkező magyarok reszlovakizációs kérvényét legtöbbször elutasították. Egy kisebbség az utóbbi társadalmi rétegek nélkül sebezhetőbb, könnyebben asszimilálódik. Kitelepítésüket ingatlan vagyonuk Szlovákiában tartása is indokolta, hogy birtokaikra észak Szlovákiából vagy Magyarországról áttelepített szlovákokat telepíthessenek. Vitathatatlan, hogy a későbbi bolsevik kollektivizáció éppen dél Szlovákiában zajlott le a leggyorsabban.

A marxista internacionalizmus, a nemzeti hovatartozás irrelevanciája csupán felszínesen érvényes, hiszen a baloldali hatalomátvétel utáni hónapokban is folytatódott a kisebbségekkel szembeni brutális bánásmód. Sőt, a „Dél-akció”-val újabb, a kommunista hatalomra nézve veszélyesnek ítélt magyarokat terveztek deportálni. (Még a kommunista hatalomátvétel, 1949 februárja után is több különböző határozat, terv és lista születik a magyar lakosságról. 1950- re 1450 főre redukálódik a terv.) Az 1960-ban végrehajtott közigazgatási reform, mely során megalakították a nagyjárásokat, szintén magyarellenessé vált. 1968-ban Csehszlovákia progresszív politikai és gazdasági reformjai miatt is szembekerült a Szovjetunióval és csatlósaival. Mielőtt a normalizációként ismert folyamat konzerválta volna a régi viszonyokat, a szabadabb légkör újratert nyitott a lehetőségnek, köztük az eddig lappangó nacionalizmusnak is. A pozsonyi szlovák diákok déli menetelése, a Matica Slovenská támadásai kusza alapokon, kizselektált adatokból indultak ki, bár azt megjegyzi, hogy a magyar kisebbség igényei aránylag magasak voltak. Mégis, a Varsói Szerződés csapatainak intervencióját kisebbségi területeken, éppen a bevonuló magyar katonákkal szemben, szégyenként értelmezte a magyar lakosság. Ennek okait nem keresi a szerző, de igen valószínű, hogy többek között a lakosság emlékezett az alig két évtizeddel azelőtti karhatalmi intézkedésekre, a fiatalabb generáció pedig pozitívan élte át a prágai tavasz eseményeit.

A bársonyos forradalmat követően megdöbbenően magasra hágtak a nacionalizmus hullámai. A két kormányciklusig kormányban ülő magyar képviselő sem hozta közelebb a második világháborút követő repressziók tisztázását, írja, és helyesen nem azonosítja azokat csupán a Beneši dekrétumokkal. A Beneši dekrétumok nem ölelik fel a reszlovakizációt, a lakosságcserét, a Dél-akciót stb. Egyébként hangsúlyozza, hogy ezek a dekrétumok az élet egyéb részeit is érintették, és a törvények eltörlése a problémát nem oldaná meg, csupán további komplikációkhoz vezetne. (Csehországban és Szlovákiában másképp érvényesültek a törvények, ugyanis nem mind volt összhangban a Szlovák Nemzeti Tanács rendelkezéseivel.) Ez érthetetlenül hat az olvasóra, mégis az egyes passzusok eltörlésének hatalmas szimbolikus értéke lenne. A szerző eddigi tisztánlátása ellenére ezt a lehetőséget nem vázolja fel. Jogosnak tekinthető a szlovák társadalom abbéli aggodalma is, mely szerint egy esetleges európai dezintegráció esetén 600 ezer (!) magyar állampolgár az ország déli részén nem jelentene optimális körülményt a szlovák államiságra nézve. A 600 ezer szám azonban, mint a jelenlegi szlovákiai kettős állampolgársági kérvények becsült számát illeti, több, mint túlzó. A szlovákiai magyarság számarányának alakulásával és asszimilációjával is részletesen foglalkozik Szerinte a magyar kisebbség fogyásának oka a magasabb halálzási arány, az alacsonyabb népszaporulat, a vegyes házasságok, a kedvezőtlen migrációs tendenciák és a természetes asszimiláció. Nem felejt megemlíteni a politikai és gazdasági előnyben részesítés princípiumát a többség javára, és azt a bilingvális réteget, melyet a 20. századi határváltozások megtanítottak az éppen előnyben lévő többséghez húzni. Véleménye szerint a romák sem befolyásolják másképp a magyarok, mint a szlovákok számát, sőt a korfák és egyéb adatok segítségével a történész rámutat arra, hogy csupán az asszimiláció lehet a magyarzata a magyarság ilyen arányú csökkenésének. Ezzel kapcsolatban statisztikai asszimilációról beszél.

A mai magyarországi társadalom problémájával is foglalkozik a szlovák történész. Mégpedig a sokat hangoztatott Trianon traumát, a múlt visszaidézését, a túlzott etnocentrikus beállítottságot említi. Ennek alternatívái, az európai állampolgárság, a nyitott határok stb. még nem nyertek elégséges teret a magyar politikai közéletben. (Többek között Bibó Istvánra is hivatkozik.) Šutaj eurooptimizmusa másutt is tetten érhető: jövőbeli közös európai tankönyvről is ír. Ekora minőségű és mennyiségű kritika mellett, melyet a saját, szlovák történésztársadalomnak, a politikai elitnek, a tanároknak, sőt a közvéleménynek címez, igazán „elnézhető” pár sornyi kritika a magyarok javára is, főleg ha valóságalapja is akad. Egy külön alfejezet foglalkozik a szlovák-magyar megbékélés lehetőségeivel, neuralgikus pontjaival, melynek lényege a következő: „Az út hosszú, és a megoldás kulcsa nem az etnikai alapú történetírásban rejlik.” (Šutaj, Štefan: Maďarská... 352.) Ennek ellenére személy szerint úgy gondolom, hogy ez a mű máris elérkezett egy olyan szinthez, melyben a történelmi ítéletek józansága, és a tények hátsó szándék nélküli feltárása kikezdetlen. E kötet reményeink szerint jégtörőként mutatja majd a szlovák történetírás hajóinak az utat a kisebbségi magyarság tengerén.

Zársóként pedig a történész szavai: „A szlovák közvélemény egy része még most sem hajlandó elismerni [...] kizárja a lehetőségét a vagyoni kompenzációnak, melyet 1945–48-as években koboztak el a magyaroktól. Ez a társadalom hajlandó zsidókat, kommunista áldozatokat kárpótolni, bocsánatot kérni a kárpáti németektől, csak nem és nem akarja kárpótolni a szlovákiai magyarok elkobzott birtokait, és még csak bocsánatot sem képes kérni tőlük. [...] Amíg ezen tények nem kerülnek bele a (szlovák) tankönyvekbe, amíg a tanárok, kik a gyermek identitását formálják, nem fogadják el ezt, míg nem kerül sor nyilvános vitára, nem lesz változás. Az emléknepok és megemlékezések aligha segíthetnek...” (Šutaj, Štefan: Maďarská... 50.)

Bóna László

MAGYAR–FRANCIA KAPCSOLATOK 1945–1990. FORRÁSOK

Közreadja Kecskés D. Gusztáv

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet

Budapest, 2013. 840 o.

Magyarország nemzetközi kapcsolatainak története, hazánk történetének nemzetközi szempontok szerinti elemzése alapvető fontosságú a reális történelemszemlélet kialakítása szempontjából. Fontos és szükséges, hogy Magyarország történetét és nemzetközi helyzetét a nagyhatalmi erőközpontok szemszögéből is megvizsgáljuk. Ez a munka nagy felelősséget igényel, hiszen egy-egy nagyhatalom politikáját számos tényező együttes vizsgálatán keresztül lehet reálisan értelmezni. Ennek a nem egyszerű feladatnak próbált megfelelni Kecskés D. Gusztáv, aki a Magyar Történelmi Emlékek Okmánytárak sorozat keretében adta közre a magyar–francia kapcsolatok történetére vonatkozó, vegyes provenienciájú levéltári dokumentumokat és újságcikkeket közlő forráskiadványát.

Szerencsés módon a rendszerváltozás után új lehetőségek nyíltak meg a magyar kutatók számára a franciaországi kutatások tekintetében, és egy új generáció kezdte el a kutatásait a francia levéltárakban. A bizalom, a szakmai együttműködés és a kitűnő emberi kapcsolatok lehetőséget adnak arra, hogy a korábban nem vagy csak mellékesen kezelt történelmi korszakokat is a vizsgálatunk fókuszába helyezjük. A Kecskés D. Gusztáv által szerkesztett és bevezető tanulmánnyal ellátott kötet is a mintegy két évtizedes — Fejérdy Gergely, Garadnai Zoltán, Klenjanszky Sarolta, Macher Anikó által is elvégzett — feltáró kutatásokra is alapozódik, összegzését adva eddigi ismereteinknek, s kézikönyvként szolgálva a további munkákhoz. A könyv legnagyobb erénye ebben rejlik, hiszen a levéltári forrásokkal és újságcikkekkkel összegzi az eddigi ismereteket, mindezt kronológiával, bibliográfiával és a legfontosabb szereplők életrajzával egészíti ki, vagyis kézikönyvként szolgálhat a téma és a korszak iránt érdeklődő olvasók számára.

Ebből és a forráskiadvány szerkezeti felépítéséből azonban egy sajátos és vitatható kép rajzolódik ki bennünk a két ország kapcsolatrendszeréről. Az 1996-ban elkezdett franciaországi kutatásaim alapján továbbra is az a véleményem, hogy egy-egy nagyhatalom külpolitikájára vonatkozó levéltári források feltárása hosszú ideig tartó, komoly kutatást és elemzést igényel. Ez különösen vonatkozik az olyan esetekre, amikor egy hosszú történelmi korszakot próbálunk bemutatni.